C/2025/769

11.2.2025

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru

Politika v oblasti vody: posilování postavení mládeže, žen, původních obyvatel a místních komunit

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(C/2025/769)

Zpravodajka: **Milena ANGELOVA**

Spoluzpravodaj: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Poradci	Ioannis N. GRIGORIADIS (pro spoluzpravodaje) Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (pro zpravodajku)
Rozhodnutí plenárního shromáždění	18. 1. 2024
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu
Odpovědná sekce	Vnější vztahy
Přijato v sekci	12. 11. 2024
Přijato na plenárním zasedání	4. 12. 2024
Plenární zasedání č.	592
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	189/2/6

1. Závěry a doporučení

1.1 V návaznosti na stanovisko EHSV o modré diplomacii ([1]) se tento dokument detailně zaměřuje na mladé lidi, ženy, původní obyvatele a místní komunity (včetně přistěhovalců a osob se zdravotním postižením), neboť tyto skupiny obyvatelstva patří z hlediska vodního stresu k nejzranitelnějším. Na druhé straně mají značný nevyužitý potenciál přispívat k udržitelnému hospodaření s vodou, aby se voda stala nástrojem míru a stability, a přispívat tak k modré diplomacii.

1.2 EHSV se nechal inspirovat výzvou k vytvoření globální Evropy, jež využívá síly partnerství ([2]), vítá jmenování komisařky pro životní prostředí, vodohospodářskou odolnost a konkurenceschopné oběhové hospodářství a vyzývá Evropskou unii, aby těmto skupinám věnovala ve svých vnějších vztazích a v rámci mezinárodní spolupráce náležitou pozornost, a doporučuje vytvořit ***stěžejní program partnerství zaměřený na posilování postavení těchto skupin integrovaným způsobem***, jak je podrobněji popsáno níže v odstavci 4.4.

1.3 Hlavními aspekty posilování postavení jsou přístup k pitné vodě, vzdělání, zaměstnání a účast na tvorbě politik. Lepší přístup ke službám v oblasti vody, sanitárních zařízení a hygienických podmínek má zásadní význam, protože díky němu zůstává čas na vzdělávání a odbornou přípravu, otevírají se rozmanitější možnosti zaměstnání a přispívání k hospodaření s vodou a k příslušným politikám. Nezbytnými prostředky k posilování postavení jsou nové technologie v kombinaci s vědomostmi původních obyvatel, které je třeba využívat a uplatňovat s respektem, a odpovídající cílené financování. Příslušný právní rámec poskytují mezinárodní úmluvy o lidských právech, práci, boji proti korupci a životním prostředí. K posilování postavení přispívají také informační kampaně o problematice vody.

([1]) Úř. věst. C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2023/862/oj?locale=cs.
([2]) Politické směry předsedkyně Komise von der Leyen, červenec 2024.

1.4 Podmínkou posilování postavení mládeže je, aby měla do budoucna nadějné vyhlídky z hlediska vzdělání a zaměstnání, počínaje základním vzděláním a konče odbornou přípravou a vysokoškolským vzděláním. Kromě dovedností souvisejících s vodou by mladí lidé měli získat také obecné občanské a podnikatelské dovednosti, aby mohli přispívat k hospodaření s vodou, zaměstnanosti a tvorbě politik. Jsou totiž hnací silou změn současnosti a politickými činiteli budoucnosti ([3]). V některých komunitách, například v komunitách původních obyvatel, mají mladí lidé hlavní slovo a jejich zkušenosti mohou být poučné.

1.5 Nezbytným předpokladem pro posilování postavení žen je řádné poskytování služeb v oblasti vody, sanitárních zařízení a hygienických podmínek, neboť ve většině oblastí s vysokým vodním stresem musejí ženy a dívky hledat řešení na úkor svého vzdělávání, odborné přípravy, pracovních příležitostí a osobního rozvoje. Dalším důležitým faktorem je úplná genderová rovnost ve vzdělávání, v práci, v rámci veřejných orgánů a při podnikání. Je třeba věnovat náležitou pozornost důstojným pracovním podmínkám, včetně předcházení diskriminaci a obtěžování. Pro podnikatelskou činnost žen je nutné zajistiti jejich rovný přístup k infrastruktuře, půdě a finančním prostředkům a nastolit podmínky pro podnikání bez korupce. Ženy je třeba také motivovat k tomu, aby zastávaly vedoucí funkce v politice, v obchodní sféře i ve všech organizacích, které jsou zainteresovány ve vodním hospodářství a v modré diplomacii, a podporovat je v tom.

1.6 Je zapotřebí vytvořit konkrétní platformy, které umožní efektivní dialog mezi skupinami původních obyvatel a celostátními a místními orgány veřejné správy, a prosazovat aktivní a systematické zapojení původních obyvatel do mezinárodní spolupráce. Místní komunity musí získat přístup k infrastruktuře, informacím, vzdělávání a odborné přípravě. Organizace občanské společnosti na místní úrovni by se měly účastnit tvorby politik na místní úrovni a měly by zapojit původní obyvatele a posilovat jejich postavení ([4]).

1.7 Pro lepší hospodaření s vodou a přístup k pitné vodě a sanitárním zařízením jsou nepostradatelné modré a digitální technologie. Vzhledem k zásadnímu významu vodních, energetických a digitálních systémů a jejich vzájemné provázanosti je nutné rozvíjet infrastrukturu v celém jejím rozsahu. Pro udržitelné hospodaření s vodou má rozhodující význam ochrana zdrojů, zachování mokřadů ([5]) a předcházení znečištění a biologické kontaminaci a jejich omezování. Mnoho skupin původních obyvatel nadále uplatňuje při hospodaření s vodou důsledné etické zásady a jejich zapojení je k řešení prohlubujících se problémů s vodou naprosto nezbytné.

1.8 Pro rozvoj infrastruktury, vzdělávání a budování kapacit obecně mají rozhodující význam účelná partnerství a financování. Klíčovou roli hrají v tomto ohledu jak fondy EU, tak dárcovské programy jednotlivých států. V zájmu budování synergií a maximálního využití vyčleněných prostředků je nezbytné, aby byly vzájemně koordinovány. Je důležité sdílet osvědčené postupy a poskytovat pobídky, aby dárcovské programy v oblasti vody fungovaly i nadále a aby pokrývaly i řeky, jezera a další mokřadní ekosystémy, neboť se jedná o kritické vodní zdroje. Dále je nutné mapovat a sledovat využívání finančních prostředků a zajistit, aby financování bylo efektivní a podporovalo posilování postavení zranitelných skupin.

2. **Obecné souvislosti a rozsah působnosti**

2.1 Toto stanovisko z vlastní iniciativy navazuje na stanovisko EHSV k modré diplomacii ([6]) a staví na jeho klíčovém významu pro iniciativu, v jejímž rámci EHSV požaduje, aby se EU zaměřila na vodu jako na stále vzácnější zdroj, který má rozhodující význam pro budoucnost celého světa, a aby podpořila modrou dohodu s cílem zvýšit bezpečnost, odolnost a udržitelnost v oblasti vody jak v EU, tak na celém světě ([7]).

([3]) Např. Evropská občanská iniciativa pro inteligentní a odolnou Evropu v oblasti hospodaření s vodou: https://citizens-initiative.europa.eu/initiatives/details/2024/000010_cs.
([4]) Vhodným příkladem je organizace UWASNET v Ugandě – https://uwasnet.org/.
([5]) K posilování postavení zranitelných skupin přispívá rovněž Úmluva o mokřadech z roku 1971, k níž se připojilo 172 zemí z celého světa: https://www.ramsar.org/news/empowering-women-restoring-wetlands-go-hand-hand.
([6]) Úř. věst. C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj?locale=cs.
([7]) Úř. věst. C, C/2024/878, 6.2.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/878/oj?locale=cs.

2.2 Voda má rozhodující význam pro lidský život a důstojnost, přičemž OSN uznává přístup k vodě a sanitárním zařízením jako základní lidské právo. Ochrana řek, jezer, mokřadů a zvodní ([8]) a zajištění odpovídajících, dostupných a cenově přijatelných služeb v oblasti vody, sanitárních zařízení a hygienických podmínek jsou nezbytné pro veřejné zdraví a lidský rozvoj. Kvůli neudržitelnému hospodaření s vodními zdroji, klimatické krizi a prudkému nárůstu počtu obyvatel v důsledku vysoké porodnosti či migrace z jiných zemí však narůstá celosvětový stres, problémy a rizika související s vodou. Vzhledem k tomuto trendu se voda stává klíčovým strategickým aktivem.

2.3 Politiku v oblasti vody nelze pojímat izolovaně, neboť voda je nedílnou součástí potravin, energetiky a průmyslové výroby a je úzce provázána s problematikou zdraví, klimatu, biologické rozmanitosti a dalších otázek souvisejících se životním prostředím. Má navíc i výrazný genderový, mezigenerační a mezikulturní rozměr. Voda je životně důležitá, bez ní by život nebyl. Je nepostradatelnou součástí všech cílů udržitelného rozvoje stanovených v Agendě OSN 2030. K politice v oblasti vody je tudíž třeba pojímat nejen jako samostatnou oblast politiky, ale také jako horizontální aspekt, který musí být začleněn do všech politik, jak se požaduje v zásadě 1 Prohlášení o modré dohodě pro EU, které EHSV vydal ([9]). O vodu se musíme všichni starat, dřív než začne být vzácná.

2.4 Ke skupinám, které jsou vůči vodnímu stresu obzvlášť zranitelné a které v oblastech s nesmírně vysokým vodním stresem trpí často nejvíce, patří mladí lidé, ženy, původní obyvatelé a místní komunity (včetně přistěhovalců a osob se zdravotním postižením). Těmto skupinám je proto třeba věnovat v nových strategiích a politikách v oblasti vody a v mezinárodní spolupráci větší pozornost, aby bylo zajištěno odpovídající, dostupné a cenově přijatelné zásobování pitnou vodou a služby v oblasti vody, sanitárních zařízení a hygienických podmínek, udržitelné hospodaření s vodou, zdravé životní prostředí a z toho plynoucí společenský rozvoj pro všechny. Na druhé straně mají tyto skupiny díky svým zkušenostem, postupům a přístupům v oblasti obhospodařovávání půdy obrovský nevyužitý potenciál přispívat k udržitelnému hospodaření s vodou a předcházení konfliktům souvisejícím s vodou a k jejich řešení. Mohou se stát klíčovými aktéry a iniciátory a měli by být bráni v potaz při rozhodování i při operativních krocích.

2.5 V rámci EU sice existují významné oblasti s nesmírně vysokým vodním stresem, ale rozsah a závažnost celosvětového stresu souvisejícího s vodou a souvisejících tlaků a konfliktů vyžaduje globální myšlení a přijetí opatření a realizaci řešení na celosvětové úrovni formou mezinárodní spolupráce. To je důležité zejména v případě přeshraničních vodních ploch a sdílených vodních zdrojů, aby se voda stala nástrojem míru, nikoli předmětem konfliktu.

2.6 Dopad na EU mají přímo či nepřímo i problémy s vodou v zámoří. Ty jsou pro EU silným podnětem k aktivní modré diplomacii prostřednictvím jejích vnějších vztahů, například v rámci mezinárodních partnerství a vícestranné spolupráce v systému OSN (např. FAO, WHO, UNESCO, MOP, UNIDO, UNDP).

2.7 Zvláštní úsilí si žádá řešení vážného nedostatku vody v rozlehlých oblastech subsaharské Afriky, mj. proto, že se jedná o alarmující situaci, která dobře odráží celosvětové problémy, ale i proto, že problémy, s nimiž se potýká Afrika, dolehnou dříve či později i na EU. Například je pravděpodobné, že nedostatek vody a s tím související konflikty způsobí masivní migrační toky z Afriky do EU, přičemž významné migrační toky mohou mít dopad i na oblasti v Africe a v regionu Blízkého východu a severní Afriky, které jsou v současné době sužovány nedostatkem vody, čímž se tlak ještě zesílí. Z toho je zřejmé, že migrace vyvolaná klimatem a nedostatkem vody je komplexní problém, který vyžaduje, aby se jím EU včas a aktivně zabývala.

2.8 EHSV zdůrazňuje, že problémy týkající se vody jsou značné, rozmanité a komplexní. V mnoha regionech, mimo jiné na Blízkém východě, ve Střední Asii a v Latinské Americe, je stále větším problémem také sucho. Zároveň s rostoucí nepravidelností srážek vznikají další problémy. Řada evropských, afrických, asijských a latinskoamerických zemí, stejně jako některé ostrovní státy, se potýká s častými záplavami, které svým rozsahem od základu mění životy lidí. Veřejný sektor má zásadní odpovědnost poskytnout těm, jichž se to týká, včasná varování a postupy rychlé reakce a co nejlépe využívat nové technologie k záchraně životů a v zájmu pomoci postiženým komunitám přežít.

([8]) Úmluva o mokřadech je mezivládní smlouva, která stanoví rámec pro ochranu a rozumné využívání všech mokřadů a jejich zdrojů. Pojmem „mokřady“ se zde rozumí řeky, jezera, rašeliniště, rybníky, bažiny a všechny pobřežní mokřady. Viz https://www.ramsar.org/.

([9]) https://www.eesc.europa.eu/cs/initiatives/eu-blue-deal.

2.9 Čím dál závažnějším problémem je zhoršující se kvalita vody, což v mnoha oblastech ohrožuje zdroj obživy místních komunit. Přeshraniční vodní plochy, řeky, jezera a zvodně mnohdy – mj. v důsledku nedostatečných znalostí a nedostatečné infrastruktury – přenášejí znečišťující látky z jedné země či oblasti do jiné, a to nejenom ovlivňuje životní podmínky mnoha lidí, ale vyvolává i napětí mezi zeměmi.

3. **Rozpoznání potřeb a potenciálu mládeže, žen, původních obyvatel a místních komunit (včetně přistěhovalců a osob se zdravotním postižením)**

3.1 ***Klíčové prvky a nástroje posilování postavení***

3.1.1 Všechny skupiny mají prostředky k ochraně zranitelných skupin, ke zlepšení jejich životních podmínek v oblastech s vodním stresem a k dalšímu využívání jejich potenciálu jednat a ovlivňovat. Mezi klíčové prvky patří přístup k pitné vodě a sanitárním zařízením, informování, vzdělávání a odborná příprava – zaměřená na zvýšení účasti na trhu práce – a zaměstnanost, bezpečné prostory pro výměnu poznatků a účast na tvorbě politik: to vše umožňují a podporují nové technologie, dostatečné financování a vhodné předpisy.

3.1.2 Náležitý přístup ke službám v oblasti vody, sanitárních zařízení a hygienických podmínek nabízí více příležitostí k lepšímu životu, neboť předchází špatné hygieně a kontaminaci vodních zdrojů a zlepšuje přístup k čisté pitné vodě. Platí to především v případě žen a dívek, neboť právě ony musí obvykle z důvodu tradic a společenských norem řešit problémy související s vodou. V mnoha oblastech s vodním stresem také pracuje značná část žen a mladých lidí v zemědělství na místech zasažených nedostatkem vody.

3.1.3 Dalšími významnými aspekty posilování postavení je vzdělávání a rozvoj dovedností. Díky lepšímu přístupu k vodě zůstává více času na vzdělávání, dosažené vzdělání pak zvyšuje schopnost přispívat k udržitelnému hospodaření s vodou a vykonávat vedoucí funkce a vytváří rozmanitější možnosti zaměstnání. Je třeba mít k dispozici rozsáhlý soubor možností v oblasti vzdělávání a odborné přípravy, aby bylo možné reagovat na potřebu dovedností v oblasti hospodaření s vodou, a to od základních dovedností až po vysokou úroveň odbornosti v závislosti na podmínkách a ambicích. Tím se rovněž zajistí vedoucí postavení EU v oblasti technologií účinně využívajících vodu. Kromě formálního vzdělávání je třeba podporovat formování vzorů, upevňovat partnerské sítě a vést k důkladnějšímu učení prostřednictvím výměny znalostí a zkušeností.

3.1.4 Na zranitelné skupiny by se však nemělo pohlížet pouze jako na cílovou skupinu úsilí v oblasti vzdělávání a odborné přípravy. Tyto skupiny mají specifické dovednosti, znalosti a zkušenosti, které mohou být v oblasti hospodaření s vodou i při tvorbě politik přínosem. Proto je ještě důležitější je zapojit do plánování politik, rozhodování a do postupů provádění a hodnocení. Za tímto účelem musí rozhodovací struktury umožňovat skutečnou a efektivní spolupráci a zapojení se zohledněním různých názorů nad rámec pouhého informování shora dolů či jednostranných konzultací zdola nahoru.

3.1.5 Zapojení těchto skupin do diplomacie v oblasti vody zatím probíhá především formou kontaktů mezi subjekty občanské společnosti. Tento druh neoficiální modré diplomacie ([10]) je nutné dále posilovat, ale zároveň při tom propojit místní postoje s oficiální diplomacií na vládní úrovni ([11]). Lze tak zajistit, že postoje zranitelných skupin budou skutečně brány v potaz, jejich zájmy zohledňovány a jejich potenciál využit.

3.1.6 Lepšímu hospodaření s vodou a posilování postavení zranitelných skupin dodávají nový impuls nové technologie. Inovativní modré technologie nabízejí nové prostředky k rozvoji zásobování vodou, k předcházení nedostatku vody a jejímu znečišťování a k přípravě na rizika související s vodou, mimo jiné na extrémní povětrnostní podmínky vyvolané změnou klimatu. Důležitou součástí těchto řešení jsou digitální technologie a jejich využívání také umožňuje inkluzivnější přístup ke

([10]) Neoficiální diplomacií se rozumí postup, kdy nestátní subjekty uplatňují při řešení konfliktů prostředky (např. semináře a rozhovory), které zmírní „hněv, napětí nebo obavy“ všech stran konfliktu. Tyto „nevládní, neformální a neoficiální kontakty“ organizují například semináře či rozhovory s cílem zlepšit komunikaci a porozumění mezi občany.

([11]) Oficiální diplomacie je zpravidla považována za hlavní nástroj zahraniční politiky států k nastolení míru. Vykonávají ji diplomaté, vysoce postavení státní úředníci či hlavy států a jejím cílem je ovlivňovat mocenské struktury.

vzdělávání, komunikaci a účasti. Vzhledem k tomu, že základním předpokladem například pro rozvod vody a digitální konektivitu je elektrifikace, musí být vodohospodářská, energetická a digitální infrastruktura rozvíjena společně, aby bylo možné docílit ve společnosti inteligentního hospodaření s vodou ([12]). Nalezení integrovaných řešení v oblasti vodohospodářství mohou ještě více usnadnit osvětové kampaně zaměřené na udržitelné využívání vody a ochranu vodních zdrojů a vývoj inteligentních vodohospodářských modelů.

3.1.7 Při rozvoji infrastruktury, vzdělávání a odborné přípravy v oblasti vodohospodářství a při budování kapacit obecně hrají rozhodující roli účelná partnerství a související financování. Přístup k finančním prostředkům je také předpokladem pro rozvoj podnikání a hospodářské činnosti. Kromě fondů EU mají v tomto ohledu klíčový význam příslušné orgány členských států a finanční prostředky určené na mezinárodní rozvojovou spolupráci. Díky úzké koordinaci vznikají synergie a dosahuje se lepších výsledků. Je nesmírně důležité vyměňovat si osvědčené postupy a stimulovat dárcovské programy jednotlivých států, aby lépe reagovaly na místní potřeby. Nutné je také mapovat a sledovat využívání finančních prostředků a zajistit, aby financování bylo efektivní a podporovalo posilování postavení zranitelných skupin, mimo jiné díky zásobování vodou, vzdělávání a informování o otázkách týkajících se vody, jako je potřeba sanitárních zařízení a předcházení znečištění.

3.1.8 Právní rámec pro ochranu zranitelných a nedostatečně zastoupených skupin a posilování jejich postavení v tomto ohledu zajišťují mezinárodní úmluvy o lidských právech, práci, boji proti korupci a o životním prostředí. Je třeba se více zaměřit na provádění těchto předpisů ve všech zemích a v rámci všech projektů. Důležité je také informovat dotyčné skupiny zranitelných osob o právech a možnostech souvisejících s vodou a zároveň bojovat proti neobjektivním stereotypům a propagandě.

3.2 *Využívání potenciálu mládeže*

3.2.1 Z dnešních celkových osmi miliard lidí žijících na celém světě patří přibližně 1,8 miliardy do věkové skupiny 10 až 24 let a tento počet se stále zvyšuje ([13]). Vzhledem k tomu, že naprostá většina lidí spadajících do této skupiny žije v zemích s rozvíjející se tržní ekonomikou a tvoří velkou část jejich obyvatelstva, jsou mladí lidé mimořádně důležití jakožto aktéři politiky v oblasti vody i jako ti, na něž jsou tyto politiky zaměřeny. Zlepšení jejich příležitostí vyžaduje širokou škálu opatření, jak ukazuje například iniciativa, jež má mladým lidem v Ugandě pomoci získat vyšší úroveň vzdělání a odborné přípravy a přístup k potravinám a vodě, aby v zemi vyrůstala nová generace plná víry, naděje a lásky, která bude proměňovat své komunity ([14]).

3.2.2 V důsledku nárůstu populace se zvyšuje tlak na vodní zdroje a je třeba určit stávající i budoucí rizika, která tyto zdroje ohrožují. To zdůrazňuje nutnost prohloubit znalosti, porozumění a dovednosti týkající se přístupu ke zdrojům vody a jejich ochrany, a tedy i důležitost udržitelného hospodaření s vodou. Mladí lidé na jednu stranu očekávají náležité životní podmínky a vyhlídky na pozitivní budoucnost, co se týče profesí a zaměstnání, ale zároveň jsou také ochotni přispívat k pozitivnímu rozvoji a odolnosti svých komunit a zemí. Často bývají iniciátory změn a hnací silou hospodářského, společenského a environmentálního pokroku.

3.2.3 Pokud jde o tvorbu politik, mohou mladí lidé v případě, že k tomu dostanou příležitost, zpochybňovat stávající struktury a postupy a přicházet s novými nápady. Mohou také pomáhat navrhovat inovativní řešení pro služby v oblasti vody, sanitárních zařízení a hygienických podmínek a hospodaření s vodou. Krom toho jsou schopni a ochotni vytvářet přeshraniční sítě, čímž posilují mezinárodní spolupráci.

3.2.4 Existují však překážky, které brání aktivnímu zapojení mladých lidí do činností souvisejících s vodou a řízení vodních zdrojů. Jedná se mj. o následující:

— neinkluzivní a nereprezentativní struktury: mladí lidé bývají vyloučeni z rozhodování a jsou-li do něj zapojeni, jejich názory bývají ignorovány,

— překážky v získávání znalostí a dovedností: problematika vody mnohdy vyžaduje zvláštní znalosti a technickou odbornost,

— jazykové překážky při mezinárodní spolupráci,

— omezené příležitosti k budování kapacit,

— roztříštěnost iniciativ zaměřených na mládež a mládežnických hnutí.

([12]) Úř. věst. C, C/2024/878, 6.2.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/878/oj?locale=cs.

([13]) Organizace spojených národů – Úřad vyslankyně generálního tajemníka pro mládež, 10 things you didn't know about the world's population (Deset věcí, které jste nevěděli o světové populaci) (un.org).

([14]) https://fieldsoflife.org/why-east-africa/.

3.2.5 K odstranění těchto i jiných překážek potřebují mladí lidé příležitosti v oblasti vzdělávání a odborné přípravy, a to již v raném věku. To vyžaduje dostatečné zdroje, pokud jde o počet učitelů v místních komunitách a instituce dálkového vzdělávání. Jsou rovněž zapotřebí příležitosti, které mladým lidem – a zejména dívkám a ženám – zajistí přístup k odborné přípravě a vysokoškolskému vzdělávání. Měl by se klást důraz na vzdělávací programy pro mládež, které by ve svých osnovách počítaly s výukou udržitelného hospodaření s vodou a diplomacie v této oblasti, aby si byla příští generace vědoma stávajících i budoucích problémů v oblasti vody a byla náležitě připravena je řešit. K zaručení většího dopadu přijatých opatření je třeba využívat digitální nástroje a platformy, aby se zvýšilo zapojení mladých lidí v odlehlých horských a ostrovních oblastech a v dalších oblastech s nedostatečnými službami a byl jim umožněn přístup ke vzdělávání, odborné přípravě a k fórům pro tvorbu politik.

3.2.6 Kromě schopností v oblasti hospodaření s vodou by mladí lidé měli získat i obecné občanské dovednosti, aby byli schopni lépe ovlivňovat hospodaření s vodou a tvorbu politik a účinně se na nich podílet. Občanská výchova je nutná i z hlediska přípravy na budoucnost, neboť mladí lidé jsou lídry budoucnosti, a měla by jim pomoci se angažovat v současné veřejné politice ([15]). Měli by si osvojit také podnikatelské dovednosti a být motivováni k zakládání podniků a podporováni v tom, neboť by tím přispívali k zaměstnanosti.

3.3 *Posilování postavení žen*

3.3.1 Na celém světě jsou vodnímu stresu vystaveny především ženy a dívky ([16]), neboť právě na nich tradičně spočívá hlavní břemeno zajišťování vody. Z údajů vyplývá, že:

— ženy na celém světě zajišťují ze 72 % denní zásoby vody pro domácnost ([17]) a stráví tím každý den v součtu 200 milionů hodin ([18]),

— zátěž, kterou představuje voda nošená každý den – a často vícekrát – od zdroje domů, činí v průměru 30 kg ([19]),

— dívky (mladší 15 let) jsou obvykle za zajišťování vody pro domácnost odpovědné dvakrát častěji než chlapci, přičemž jsou vystavovány útokům a nemohou chodit do školy a získávat cenné dovednosti ([20]),

— ženy, které ve snaze najít vodu v odlehlých a nebezpečných oblastech překonávají dlouhé vzdálenosti, nachodí mnoho kilometrů a následně čekají v dlouhých frontách, se stávají terčem obtěžování.

3.3.2 Jsou k dispozici vědecké poznatky, z nichž vyplývá, že lepší přístup ke službám v oblasti vody, sanitárních zařízení a hygienických podmínek ženám umožňuje převzít větší kontrolu nad svým životem na osobní, rodinné i komunitní úrovni, což následně přispívá k rozvoji komunity samotné, neboť:

— ženy mohou zavlažovat a pěstovat plodiny a zajistit více potravin pro sebe a své rodiny,

— ženy nemusí vynakládat čas a úsilí na zajišťování vody, a mohou se tak věnovat jiným činnostem, například vzdělávání, odborné přípravě, podnikání, práci, kulturní činnosti, osobnímu rozvoji či vedoucím úkolům. Tím se zlepšuje jejich možnost zvýšit svůj příjem,

— zlepšuje se reprodukční zdraví a péče o děti,

— přispívá to ke zvýšení HDP.

([15]) Vynikajícím příkladem je strategie Unie pro Středomoří v oblasti vody a zapojování mládeže. V souladu s hlavními zásadami posilování postavení mladých lidí v oblasti udržitelného hospodaření s vodou poskytuje cenný rámec pro větší zapojení mládeže do řízení vodních zdrojů a procesů rozhodování. Tato strategie klade důraz na potřebu uzpůsobených iniciativ v oblasti budování kapacit a projektů vedených mladými lidmi, které mají klíčový význam pro podporu inovací a zajištění toho, aby mladí lidé nebyli v odvětví vody pouhými účastníky, nýbrž se stávali i vedoucími pracovníky. Strategie prosazuje zohledňování názorů mladých lidí na místní i mezinárodní úrovni.

([16]) Úř. věst. C 349, 29.9.2023, s. 60.

([17]) UN Women.

([18]) *Collecting water is often a colossal waste of time for women and girls* (Zajišťování vody je pro ženy a dívky obrovským plýtváním času), UNICEF.

([19]) FAO.

([20]) UNICEF.

3.3.3 Pro zajištění toho, aby se ženy a dívky v oblastech s vodním stresem nemusely věnovat pouze uspokojování základních potřeb svých rodin, a pro zaručení lepší ochrany vodních zdrojů mají zásadní význam modernější systémy vodního hospodářství a nakládání s odpadními vodami.

3.3.4 Dalším pilířem posilování postavení žen v oblasti hospodaření s vodou je přístup ke vzdělávání a různým možnostem učení. Náležitou pozornost je třeba věnovat i rozmanitým pracovním příležitostem a důstojným pracovním podmínkám pro ženy, mimo jiné předcházení diskriminaci, obtěžování a všem formám zneužívání. Ženám je navíc toho třeba poskytnout veškeré příležitosti k podnikání. Kromě vzdělání to vyžaduje právně zakotvený přístup k infrastruktuře, půdě, přírodním zdrojům a finančním prostředkům. V tomto ohledu může být cenným nástrojem mikrofinancování.

3.3.5 Rovné příležitosti ve vzdělávání, odborné přípravě, práci a podnikání jsou jedním z předpokladů lepší genderové vyváženosti obecně. Té lze často jen obtížně dosáhnout, neboť do hry vstupují kultura a postoj společnosti. Proto je bezpodmínečně nutné zvyšovat povědomí o přínosech genderové rovnosti a identifikovat strukturální překážky, které jí brání.

3.3.6 Genderová rovnost je sice otázkou lidských práv, ale má také zásadní význam pro využití plného potenciálu obyvatelstva k posílení hospodářského, společenského a environmentálního pokroku. Vzhledem k tomu, že ženy jsou často zodpovědné za zajištění hladkého průběhu každodenních činností a vzájemné slučitelnosti různých potřeb a zdrojů, mají dobrou výchozí pozici pro udržitelné hospodaření s vodními zdroji a modrou diplomacii a pro to, aby byl při rozhodování o otázkách týkajících se vody zohledňován širší soubor hodnot. Platí to jak pro hospodaření s vodou v praxi, tak pro rozhodování na politické úrovni a diplomacii ([21]). Ženy by proto měly být motivovány k hledání profesního uplatnění v této oblasti a měly by v tom být podporovány.

3.3.7 Ženy by měly získat přístup k vedoucím funkcím a měly by být vybízeny, aby si osvojovaly technické a právní znalosti a řídící schopnosti, a mohly tak uplatnit svůj potenciál v politice, podnikání, třetím sektoru a veškerých dalších organizacích, které přispívají k udržitelnému hospodaření s vodou a modré diplomacii. Proto je třeba zavést zvláštní mentorské programy v oblasti hospodaření s vodou, které ženám umožní přístup k vedoucím pozicím a podpoří jejich zapojení do rozhodování na všech úrovních. Krom toho je důležité podporovat sebevědomí žen a jejich profesní rozvoj například vytvářením sítí na všech úrovních, od úrovně místní po úroveň mezinárodní. Jako příklad lze uvést síť Ženy v diplomacii v oblasti vody, která působí v povodí Nilu, a síť Ženy ve vodním hospodářství ve Střední Asii a v Afghánistánu. Tyto sítě jsou komunitou z praxe. Síť Ženy v diplomacii v oblasti vody se zaměřuje na posílení postavení žen a jejich vedoucí úlohu při rozhodování na vysoké úrovni o otázkách týkajících se přeshraničních povodí.

3.4 *Zapojení původních obyvatel a místních komunit (včetně přistěhovalců a osob se zdravotním postižením)*

3.4.1 Původní obyvatelé tvoří 5 % světové populace, přičemž využívají, vlastní nebo obhospodařují přibližně 20 až 25 % zemského povrchu ([22]). Na území původních obyvatel se nachází mnoho významných vodních zdrojů, jako jsou přírodní zásobárny vody, mokřady a řeky, o něž se tito obyvatelé starají již po tisíciletí, často bez uznání od těch, kteří mají z jejich úsilí prospěch. Problémům souvisejícím s vodou čelí jako jedni z prvních, neboť jsou na přírodních zdrojích a ekosystémech závislí v mnoha ohledech. Jsou obzvlášť zranitelní, pokud jde o rizika spojená s vodou a jejich dopad na potravinové zabezpečení, například dopad na rybolov, lov či možnosti pastvy pro hospodářská zvířata. Tyto problémy mnohdy souvisejí se suchem či záplavami, přičemž v Arktidě jsou v důsledku tání ledu způsobeného změnou klimatu omezeny možnosti lovu, neboť je znemožněn pohyb po ledových plochách.

([21]) Dva konkrétní příklady: 1) srovnávací studie o posilování postavení žen v diplomacii v oblasti vody v regionu Blízkého východu a severní Afriky (MENA), kterou vedly Geneva Water Hub a GWP-Med. V této studii se upozorňuje na klíčovou roli, kterou ženy hrají v diplomacii v oblasti vody v regionu Blízkého východu a severní Afriky, a předkládá se cenný přehled problémů a možností spojených s posilováním postavení žen v této oblasti. Poukazuje se na nutnost přijmout cílená opatření na podporu žen při vykonávání vedoucích funkcí ve vodním hospodářství a diplomacii; 2) pracovní program týkající se genderové problematiky a mokřadů, Úmluva o mokřadech (ramsar.org).

([22]) https://siwi.org/publications/indigenous-people-water-and-climate-change/.

3.4.2 Ženy z řad původního obyvatelstva často narážejí na další problémy kvůli svému etnickému původu, pohlaví či domorodé identitě. Jedná se o obtěžování, násilí, diskriminaci v práci či neexistenci politických či soudních práv, např. co se týče vlastnictví půdy nebo přístupu k přírodním zdrojům ([23]). Přesto jsou v mnoha komunitách právě ženy z řad původního obyvatelstva hlavním zdrojem vědomostí souvisejících s vodou, a proto je jejich efektivní zapojení mimořádně důležité.

3.4.3 Původní obyvatelé mají obvykle dlouhodobý a hluboký vztah k vodě, půdě a mokřadům, a mají i jedinečné znalosti o tom, jak tyto zdroje udržitelně uchovávat, chránit a využívat. Často to souvisí s jejich povinností chránit půdu v rámci jejich vztahu k oblasti, kde žijí. Původní obyvatelé žijící v peruánských Andách například vysazují na příkrých horských svazích velká množství sazenic rychle rostoucích a odolných stromů rodu polylepis, které brání erozi a zadržují a filtrují vodu napájející prameny a mokřady ([24]). Vědomosti, které si původní obyvatelé předávají z generace na generaci a obvykle ústně, je třeba vnímat jako zdroj inspirace, který musí být zkoumán a využíván v rámci účelných partnerství v mnoha kontextech, mimo jiné v diplomacii v oblasti vody.

3.4.4 Na straně druhé je vysoce důležité posílit ochranu práv duševního vlastnictví původních obyvatel a místních komunit, která se váží k tradičním vědomostem a projevům. To se týká vynálezů založených na tradici, kulturních projevů, designu výrobků, receptů a zeměpisného původu zboží a služeb ([25]).

3.4.5 Navzdory nedávnému pokroku je zjevně zapotřebí vytvořit aktivní platformy, které umožní efektivní spolupráci mezi skupinami původních obyvatel a celostátními a místními orgány veřejné správy a rovněž kontakt s mezinárodním společenstvím, co se týče postupů týkajících se vody. Zásadním předpokladem pro navázání dlouhodobých vztahů, prohloubení důvěry a vybudování vzájemného respektu mezi orgány veřejné správy a původními obyvateli, včetně žen a mladých lidí, je řádný dialog založený na společných zájmech a konsenzu. V rozhodnutích přijímaných na mezinárodní úrovni mnohdy nejsou názory, vědomosti či řešení původních obyvatel zohledněny. Proto je zapotřebí původní obyvatele do mezinárodní spolupráce systematicky zapojovat, aby byla respektována jejich lidská práva a byl plně využíván potenciál těchto skupin.

3.4.6 Všechny místní komunity ve všech regionech musí získat přístup k infrastruktuře, informacím a vzdělání. V praktických řešeních by se však měly náležitě zohledňovat místní podmínky a úroveň rozvoje, neboť potřeby a možnosti lidí žijících v horských oblastech, na ostrovech a v izolovaných vesnicích, kde není řádný přístup k vodě, se značně liší od potřeb a možností lidí žijících v rozvinutějších oblastech. Všechny souvislosti budou vyžadovat odpovídající konkrétní řešení. Vzhledem k tomu, že v otázkách souvisejících s vodou a při poskytování pomoci zranitelným skupinám hrají často důležitou roli místní organizace občanské společnosti, měly by být zapojeny do tvorby místních politik.

4. **Možnosti EU k navazování partnerství**

4.1 EU plní prostřednictvím svých vnějších vztahů a mezinárodních partnerství klíčovou funkci při řešení celosvětového stresu souvisejícího s vodou. Členské státy ji v tom podporují prostřednictvím dárcovských programů. Díky svému vyspělému právnímu rámci, technologickým kapacitám a své významné úloze dárce v této oblasti může EU značně přispět k udržitelnému hospodaření s vodními zdroji, zajišťování přístupu k vodě a sanitárním zařízením, vzdělávání a odborné přípravě, řízení vodních zdrojů a řešení konfliktů. V této souvislosti může rovněž využít svých zkušeností s posilováním genderové rovnosti a participativního přístupu k tvorbě politik, mimo jiné zapojování mladých lidí, a v tomto ohledu poskytovat poradenství. V tomto ohledu by mohly být velmi důležité nástroje v oblasti mikrofinancování určeného postiženým skupinám.

4.2 Ústředním bodem modré diplomacie se kvůli svým specifickým demografickým, zeměpisným a politickým podmínkám stává subsaharská Afrika. Vzhledem k tomu, že se destabilizace Afriky kvůli vodnímu stresu může rozšířit i do regionu Blízkého východu a severní Afriky a do EU a vyvolat potravinovou a migrační krizi, je aktivní přístup Evropy nevyhnutelný. Viktoriino jezero, Čadské jezero a povodí Nilu, Nigeru a Konga jsou oblasti s nesmírně vysokým vodním stresem, jimž je naléhavě nutné věnovat pozornost, aby se ochránilo životní prostředí a předešlo klimatickým katastrofám a vodním živelním pohromám, jež by mohly vyvolat nové konflikty a migrační vlny do Evropy.

([23]) *Indigenous women's realities: Insights from the Indigenous Navigator* (Svět žen z řad původního obyvatelstva: informace z Indigenous Navigator), IWGIA a MOP, 2020.
([24]) https://library.panos.co.uk/features/stories/seeds-of-water.html#0_00337302.
([25]) https://www.wipo.int/sme/en/traditional-knowledge.html.

4.3 V rámci strategie Global Gateway ([26]) a Strategie evropské hospodářské bezpečnosti ([27]) je Afrika pro EU klíčovým partnerem. Vzhledem k tomu, že jiné světové mocnosti, zejména Čína a Indie, si v Africe aktivně budují pevné postavení, má spolupráce s Afrikou nepochybně zásadní význam pro zajištění hospodářské a geopolitické bezpečnosti EU a jejího strategického postavení ve světě. Proto musí EU bezpodmínečně vypracovat komplexní strategii pro Afriku, jejíž nedílnou součástí bude modrá diplomacie.

4.4 S ohledem na problémy, které panují v oblastech s vodním stresem, zejména v subsaharské Africe, a na rizika a příležitosti, které z nich pro EU plynou, EHSV doporučuje, aby byl ve snaze pokrýt integrovaným způsobem různé aspekty posilování postavení, vypracován **stěžejní program partnerství**, jenž by byl zaměřen alespoň na jednu předmětnou oblast v Africe. EHSV navrhuje, aby program zahrnoval následující opatření:

4.4.1 spolupráce a podpora budování **infrastruktury** pro zásobování vodou a odvádění odpadních vod a rozvoj souvisejících služeb s cílem zajistit lepší přístup ke službám v oblasti vody, sanitárních zařízení a hygienických podmínek, se zvláštním důrazem na udržitelnost, dopady na životní prostředí a úsilí o obnovu;

4.4.2 podpora budování místních kapacit v oblasti vzdělávání a odborné přípravy, usnadňování výměn studentů s EU a propagace příležitostí, které nabízí Rezervoár talentů EU ([28]), přičemž se musí zabránit odlivu mozků a prosazovat cirkulační migraci, s cílem zlepšit **schopnosti a dovednosti** potřebné pro udržitelné hospodaření s vodou a modrou diplomacii. Zvláštní úsilí je třeba zaměřit na vzdělávání dívek a žen;

4.4.3 spolupráce v oblasti **modrých technologií** v kombinaci s nezbytnými technologiemi pro výrobu elektřiny s cílem pomoci zlepšit přístup ke službám v oblasti vody, sanitárních zařízení a hygienických podmínek, racionální hospodaření s vodou, regulaci znečištění a zabezpečení dodávek pitné vody. Při výběru technologie je třeba náležitě zohlednit místní podmínky;

4.4.4 zlepšení podmínek a kapacit pro zakládání místních podniků s cílem podpořit **podnikání** a zaměstnanost. Zvláštní podpora by měla být poskytována mladým podnikatelům a podnikatelkám;

4.4.5 prosazování provádění mezinárodních úmluv v oblasti práce s cílem zajistit důstojné **pracovní podmínky**. Zvláštní pozornost je třeba věnovat zákazu diskriminace na základě pohlaví a etnického původu a rovněž dodržování lidských práv;

4.4.6 navázání spolupráce s místními politiky a různými skupinami s cílem posílit **participativní přístup k tvorbě politik** a **modrou diplomacii**. Účelem této spolupráce mezi několika zainteresovanými subjekty je posílit postavení mladých lidí, žen a původních obyvatel s cílem předcházet problémům a konfliktům souvisejícím s vodou a řešit je;

4.4.7 spolupráce na rozvoji digitální infrastruktury a propojení s cílem využít příležitostí, které **digitalizace** nabízí v oblasti hospodaření s vodou, vzdělávání a komunikace. To by mělo být provázeno úsilím o rozvoj digitálních dovedností místních komunit;

4.4.8 zapojení **občanské společnosti EU** do programu s cílem posílit sdílení znalostí a zkušeností na místní úrovni. Je třeba plně využívat stávající struktury spolupráce;

4.4.9 vyčlenění dostatečných **finančních prostředků** na program, mimo jiné na rozvoj infrastruktury, vzdělávání, dialog se zapojením více zainteresovaných stran a podnikání s cílem zajistit provádění výše uvedených opatření;

([26]) https://www.eesc.europa.eu/cs/our-work/opinions-information-reports/opinions/global-gateway/opinions.
([27]) https://www.eesc.europa.eu/cs/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-economic-security-strategy.
([28]) Úř. věst. C 75, 28.2.2023, s. 136.

4.4.10 **monitorování a hodnocení** provádění programu a jeho dopadu, aby ho bylo možné v budoucnu rozšířit. Hlavní důraz je třeba klást na výsledky týkající se mládeže, žen a místních a regionálních komunit jakožto aktérů v oblasti hospodaření s vodou a příslušných politik i jako těch, na něž jsou tyto politiky zaměřeny.

V Bruselu dne 4. prosince 2024.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Oliver RÖPKE